

จิตอาสากับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร*

Volunteer and the Development of Agricultural Community Learning Center

รัตนันทิ วิโรจน์ฤทธิ์, สุภัทรชัย สีสะไบ

Ratnatee Virojrid, Suphattharachai Sisabai

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

National Science and Technology Development Agency

E-mail: chayjaa@hotmail.com

๘-----๘

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยอาศัยคุณลักษณะจิตอาสาของเกษตรกรผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและมีคุณภาพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์ฯ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร นอกจากต้องมีการบริหารจัดการที่ดีแล้ว ยังต้องอาศัยเกษตรกรผู้มีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์ฯ ที่มีคุณลักษณะจิตอาสา ทำงานเพื่อชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งการนำคุณลักษณะของจิตอาสามาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์ฯ นั้น เปรียบได้กับการใช้หลักการพรหมวิหาร 4 นำสู่การปฏิบัติด้วยกระบวนการสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีในการดำเนินการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร; จิตอาสา

* Received May 20, 2021; Revised May 30, 2021; Accepted June 25, 2021

Abstract

This article discusses the development of agricultural community learning center. By using the volunteer characteristics of the farmers who are participants in the management of the center. To achieve good management and quality. Affecting the operational effectiveness of the center. Also the rapid change of technology and agricultural innovation. That affects those who are responsible for managing the center inevitably. Operation of Agricultural Community Learning Center aside from having to have good management. Must rely on farmers who are involved in the management of the center that has volunteer spirit characteristics. Work for community without hoping for compensation. Which the integration of volunteer characteristics with the management of the center. Comparable to the use of the 4 Phommawihān lead to practice through the 4 Sangahavatthu. For good effectiveness in the operation of the Agricultural Community Learning Center.

Keywords: Management; Agricultural Community Learning Center; Volunteer

บทนำ

บทความนี้เป็นบทความต่อยอดจากงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดล ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรการบริหาร จัดการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วม ดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด รวมถึงธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ประกอบด้วย มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา) นอกจากนี้ทั้ง สามตัวแปรนี้แล้วยังมีอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญก็คือคุณลักษณะจิตอาสา ของเกษตรกรผู้มี

ส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญนำไปสู่ประสิทธิผลที่ดี

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการเกษตรของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านการเกษตร เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของเกษตรกร โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมทางการเกษตร ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกรที่ดำเนินการโดยเกษตรกร และเพื่อเกษตรกร ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 รัฐบาล คสช. มีนโยบายให้มีศูนย์เรียนรู้การเกษตรในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และที่สำคัญเกษตรกรต้นแบบเหล่านั้นต้องมีคุณลักษณะจิตอาสาในการร่วมกันบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อให้ศูนย์เรียนรู้ ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชนได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกร การให้บริการด้านการเกษตรอื่นๆ และการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้เขียนจึงสนใจศึกษา คุณลักษณะจิตอาสาของเกษตรกร ในการนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การบริหารจัดการ

การบริหารและการจัดการ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2551) มีความหมายที่ใช้ในการควบคุมดูแลกิจการหรือองค์กรให้สามารถดำเนินกิจการอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ สำหรับแนวคิดการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม (Classical Management Approach) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการว่าเป็นทักษะการ

บริหารโดยมุ่งที่ประสิทธิภาพขององค์กรซึ่งจะเพิ่มความสำเร็จ การบริหารจัดการเป็นทฤษฎีมุ่งที่องค์กรโดยส่วนรวมตลอดจนวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสำคัญของแนวคิดนี้มี 2 ประเด็น คือ มุ่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึงความสามารถในการผลิตผลลัพธ์ที่ต้องการด้วยการใช้ต้นทุนสำหรับทรัพยากรต่ำสุด และมุ่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการสร้างให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในบางครั้งไม่ได้คำนึงถึงปริมาณของทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการ (Certo, 2008)

ยังมีนักวิชาการกล่าวถึงการบริหารจัดการไว้ว่า การบริหารจัดการ (สุทิน นพเกตุ, 2549) หมายถึง การเสริมสร้างสังคมไทยไปสู่สังคมที่ปลอดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน และสุจริตชนแล้วนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กระบวนการในการไปถึงเป้าหมายซึ่งต้องอาศัยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักและความสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการยกระดับสังคมไทยของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องมีการทุ่มเททั้งร่างกายและแรงใจอย่างจริงจังและต่อเนื่องแม้จะมีข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร แต่หากว่าเราได้มองข้ามหรือก้าวผ่าน นอกจากนี้การบริหารก็เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งด้วย ซึ่งหมายความว่ามิมีขั้นตอนต่างๆ ในการบริหารเรียกว่า “กระบวนการการบริหาร” อันที่จริงกระบวนการบริหารเป็นแนวความคิดที่ได้มีการพัฒนาตั้งแต่อดีตซึ่งรู้จักกันในอักษรย่อว่า “POSDCORB” ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดการองค์กร (Organizing) 3) การจัดการบุคคล (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) 5) การประสานงาน (Coordinating) 6) การรายงาน (Reporting) 7) การงบประมาณ (Budgeting) ในปัจจุบันเนื่องจากการพัฒนาความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์กระบวนการบริหารจึงได้เปลี่ยนจาก “POSDCORB” มาเป็น “POLE” ซึ่งก็คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดการองค์กรและบุคลากร (Organizing) 3) การเป็นผู้นำ (Leading) 4) การควบคุม (Controlling)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหาร คือ การกำหนดนโยบายที่สำคัญ และการกำหนดแผนงานขององค์กร ส่วนการจัดการใช้กับการบริหารงานที่มุ่งเน้นการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่วางแผนไว้เพื่อให้กิจการ

หรือองค์กรสามารถดำเนินการอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ โดยขบวนการของการจัดการเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดการ การชักนำ และการควบคุม ซึ่งองค์กรที่ประสบความสำเร็จจะเกิดได้จากการปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาเกษตรแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอยู่ภายใต้หลักคิดที่ว่า “เกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเองจึงจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน” (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) เป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร คือการที่เกษตรกรในพื้นที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรบนพื้นที่ของตนเอง ปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับพื้นที่ และความต้องการของตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการนำหลักการบริหารจัดการ POLC มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การวางแผน (Planning) โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย องค์ประกอบต่างๆ รวมถึงกิจกรรมและวิธีดำเนินการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

2) การจัดการองค์การและบุคลากร (Organizing) โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละคนให้ชัดเจน และรับผิดชอบในส่วนของตนให้ประสบความสำเร็จ

3) การเป็นผู้นำ (Leading) นอกจากการจัดโครงสร้างองค์การอย่างชัดเจนแล้ว เรื่องของการเป็นผู้นำยังหมายถึง เกษตรกรต้นแบบ เป็นเกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ มีความรู้ทักษะและความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ และประสบความสำเร็จในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด เป็นที่ยอมรับและสามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชน

4) การควบคุม (Controlling) มีการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินการของศูนย์ โดยมีการประชุมคณะกรรมการ ซึ่งก็คือเกษตรกรผู้ร่วมดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน

ถึงแม้ว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะมีการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วก็ตาม แต่จากการสุ่มตรวจการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรหลายพื้นที่ พบว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีได้จริง ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เกษตรกรเข้ามาใช้บริการมีจำนวนน้อย ยังเข้าไม่ถึงการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่อีกทั้งลักษณะงานซ้ำซ้อนกับศูนย์เรียนรู้อื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่เดียวกัน (สำนักข่าวอิศรา, 2561) ผู้เขียนจึงเห็นว่า การนำคุณลักษณะจิตอาสาเข้ามาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการ น่าจะทำให้การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

จิตอาสา

คำว่า “จิตอาสา” ภาษาอังกฤษว่า “Volunteer” มีการใช้ครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 17 หมายถึง ผู้ที่สมัครใจเข้าเป็นทหารโดยไม่ได้ถูกบังคับให้เป็นไปตามปกติ นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับคำว่า อาสาสมัคร ได้แก่ Voluntarism และ Volunteerism มีความหมายที่ใช้กับกิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ ส่วนคำว่า Volunteerism เป็นคำที่ใช้กันมากและมีความหมายที่กว้างกว่าคำแรก

กล่าวคือเรื่องใดๆที่เกี่ยวข้องกับตัวอาสาสมัคร หรืออาสาเข้าไปทำเรื่องใดๆ โดยไม่จำกัดประเภทของกลุ่มหรือองค์กร

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ได้ให้ความหมายไว้ว่าคำว่า “จิตสานึกต่อ...” หรือ “จิตสาธารณะ” เช่น จิตสานึกต่อศาสนา คือ ความตระหนักในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติต่อศาสนา หรือ จิตสานึกต่อสิ่งแวดล้อม ก็คือ การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและคนอื่นที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน คำว่า “จิตสานึก” จึงเป็นอีกความหมายหนึ่งที่สอดคล้องกับคำว่า “จิตอาสา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2561)

จิตอาสา หมายถึง การมีจิตที่อาสาช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ หรือช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข หรือมีชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นจิตที่ไม่นิ่งเฉย เมื่อพบปัญหาและความทุกข์เกิดขึ้นกับผู้อื่นและสังคม เป็นจิตที่พร้อมจะเสียสละเวลา กำลังร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน หรือสติปัญญาเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ผู้อื่น และเพื่อสาธารณะประโยชน์ (ศูนย์คุณธรรม, 2548) รวมไปถึงการทำความดีเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมจิตอาสาเกิดขึ้นเพราะสาเหตุหลักๆ ดังนี้ (สุชาติพิทย์ แก้วเกลี้ยง, 2549)

1. เกิดจากความรู้สึกลงสารเนื่องจากพบเห็นผู้ที่มีความเดือดร้อนกว่าตนเอง และต้องการหาทางช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ
2. เกิดจากประสบการณ์ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น แล้วตนเองมีความสุข จึงอยากจะช่วยเหลือผู้อื่นอีก
3. เป็นความรู้สึกต่อเนื่อง เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือแล้วรู้สึกประทับใจ จึงอยากทำสิ่งดีๆ เพื่อผู้อื่นบ้าง

จากที่กล่าวมาผู้เขียนสรุปได้ว่า จิตอาสา สามารถเรียกได้หลายอย่าง เช่น อาสาสมัคร จิตสำนึก จิตสาธารณะ ความหมายก็คือผู้มีจิตใจที่เป็นกุศล อยากช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้เอื้อเฟื้อ เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ ต่อสังคมให้เกิดประโยชน์และความสุขมากขึ้นถือเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีคุณธรรมแฝงอยู่ในจิตใจที่สมควรได้รับการยกย่อง

จิตอาสากับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากเกษตรกร ผู้มีจิตอาสาสามารถร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดี ทำให้ศูนย์เกิดการพัฒนาและประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

เกษตรกรผู้ที่มีจิตอาสา คือ เกษตรกรผู้ที่มีจิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายและสติปัญญาเพื่อส่วนรวม เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมคือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี พร้อมทั้งจะเป็นอาสาสมัครมีความเมตตา กรุณาเพื่อสร้างสังคมหรือชุมชนให้เกิดสันติ เกษตรกรที่ดีต้องพัฒนาจิตเป็นจิตอาสา ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (จามรี ศิริจันทร์, 2560)

การนำจิตอาสามาบูรณาการรวมกับการบริหารจัดการ เป็นการน้อมนำหลักพุทธธรรมสู่การปฏิบัติ เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการยกระดับจิตใจของเกษตรกรให้มีความเป็นจิตอาสา ที่จะช่วยพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้เป็นอย่างดีอีกทางหนึ่ง เป็นการบูรณาการนำหลักธรรม แนวคิด ความรู้ และหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นฐาน เพื่อประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึกปฏิบัติ ประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาจิตอาสาของเกษตรกร ซึ่งพัฒนาได้จากหลักธรรมหลายอย่างในพระพุทธศาสนา แต่ในที่นี้ผู้เขียนมุ่งประเด็นนำหลักธรรม 2 หมวดมาบูรณาการเข้าด้วยกัน คือ หลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่สนับสนุนการยกระดับจิตใจ และสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่น้อมนำสู่การปฏิบัติ

พรหมวิหาร 4 คือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์มี 4 ประการดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

1) เมตตา-ความรักคือความปรารถนาดีมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์萬物หน้า

2) กรุณา-ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ไฟใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา-ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข

4) อุเบกขา-ความมีใจเป็นกลางความวางใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง รวมทั้งรู้จักวางเฉย

โดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการร่วมบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ควรยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการทำงาน นักไว้เสมอว่าทำงานเพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในชุมชน เป็นงานเพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ต้องการให้เกษตรกรมีความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในแปลงของตนเองได้ เพื่อผลผลิตที่ดีขึ้น ต้นทุนลดลง มีรายได้มากขึ้น อันจะทำให้เกษตรกรเหล่านั้น มีความสุข พ้นจากความทุกข์จากปัญหาการเกษตรที่เคยเป็นมา และเมื่อเกษตรกรประสบความสำเร็จตามที่ศูนย์ได้ให้ความรู้ไปก็พลอยยินดี แต่หากติดปัญหาในการดำเนินการของศูนย์ก็ให้เข้าใจเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้น และเมื่อดำเนินการอย่างดีที่สุดแล้วแต่ยังแก้ไขไม่ได้ก็ยอมรับและเข้าใจ ไขปัญหาเหล่านั้นเป็นบทเรียนในการปรับปรุงการดำเนินการบริหารจัดการของศูนย์ให้ดีขึ้น

สังคหวัตถุ คือ เรื่องที่จะสงเคราะห์กันคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์คือช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก คือ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ดุจสลักยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้มี 4 ประการดังนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1) ทาน-การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

2) ปิยวาจา-พูดจาน่ารักน่านิยมนับถือ

3) อัตถจริยา-บำเพ็ญประโยชน์

4) สมานัตตตา-ความมีตนเสมอคือทำตัวให้เข้ากันได้ เช่นไม่ถือตัวร่วมสุขร่วมทุกข์กัน เป็นต้น นักวิชาการศาสนาได้กล่าวถึงสังคหวัตถุ ดังนี้

ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ควรต้องมีใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่น้อมนำสู่การปฏิบัติ ในการดำเนินการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรนั้น จำเป็นต้องทำงานประสานกันหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรที่ร่วมบริหารจัดการด้วยกันเอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึง

เกษตรกรผู้มาใช้บริการของศูนย์ฯ ในการทำงานร่วมกับคนอื่นนี้ จำเป็นอย่างมากที่จะต้องแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันองค์ความรู้ เทคโนโลยีนวัตกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้ชุมชนเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้านเกษตรกรรม ในการประสานงานควรใช้คำพูดสุภาพน่าฟังไม่ว่าผู้ที่เราติดต่อนั้นจะเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ หรือเป็นเพียงเกษตรกรที่มารับความช่วยเหลือ ผู้ทำหน้าที่ร่วมบริหารจัดการศูนย์ต้องเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าการร่วมดำเนินงานตรงนี้เป็นการทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และต้องเป็นความสุขความทุกข์ของเกษตรกรในพื้นที่เป็นเสมือนสุขทุกข์ของตนเอง เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาทางการเกษตรในพื้นที่ให้ลุล่วงตามเป้าหมายของศูนย์ฯ

สรุป

จิตอาสากับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นการน้อมนำหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 บูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เพื่อให้การดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้จากศูนย์สู่เกษตรกรในพื้นที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของศูนย์ ด้วยคุณลักษณะที่เรียกว่า “จิตอาสา” โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมในการยกระดับจิตใจ และใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิย วาจา อตถจริยา และสมานัตตา เป็นธรรมที่น้อมนำสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ตั้งไว้ โดยทั้งหมดนี้เป็นการเต็มใจที่จะร่วมลงมือบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในชุมชนเป็นหลักโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งหากผู้ที่ทำหน้าที่ในการร่วมบริหารจัดการศูนย์ฯ ทุกคนดำเนินการได้ตามที่กล่าวมานี้จะเป็นการยกระดับเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งทางการเกษตรของชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561).
โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.).
กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- จามรี ศิริจันทร์. (2560). การพัฒนาจิตอาสาของครูตามหลักพุทธธรรม. *วารสาร
บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 4(1), 70-83.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล
ธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ศูนย์คุณธรรม. (2548). *ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกันทำดี สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและ
ตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: แพลนโมทีฟ.
- สำนักข่าวอิสรา. (2561). *นโยบายศูนย์เรียนรู้เกษตร คสช. ส่อเหลว สดง.พบปัญหา*.
สืบค้น 25 เมษายน 2561, จาก [https://www.isranews.org/isranews-
news/63458-news00_63458.html](https://www.isranews.org/isranews-news/63458-news00_63458.html)
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2551). *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.
- สุทิน นพเกตุ. (2549). *สิทธิมนุษยชนศึกษา ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม-วิถีชีวิต
สิทธิมนุษยชนและสุจริตชน*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ.
- สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง. (2549). *การพัฒนาจิตอาสาในแนวพุทธศาสนา (สารนิพนธ์
ศิลปศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Certo, S. C. (2008). *Modern Management* (8th ed). New Jersey: Prentice-
Hill.